

УДК 37.03

Мироненко Т.П.

Формування громадянськості у майбутніх вчителів іноземної мови

У нинішній час Україні як країні, що розпочала гуманізацію і демократизацію суспільного життя, відродження державності та економіки в умовах нових технологій, необхідні люди, які володіють такими громадянськими якостями, як самостійність думок і почуттів, вільнодумство, заповзятливість (в позитивному розумінні цього слова), особиста відроджуюча активність, милосердя і бачення перспективи розвитку суспільства та свого місця в цьому суспільстві. Перехід від тоталітарного режиму, авторитарно-бюрократичної системи до поновлення громадянського, демократичного суспільства припускає нове поняття і бачення самої суті громадянськості.

Велику увагу вихованню громадянськості у студентської молоді приділяє Р.І.Хмелюк: "Формування громадянської зрілості студентської молоді ставить задачею виховання соціальних почуттів, потреби особистості їх виявляти, переживати. Почуття ... патріотизму, ... інтернаціоналізму, громадянського обов'язку, відповідальності не приходять самі по собі, їх необхідно формувати, розвивати і у вищій школі. Вся система... виховання у вузі повинна навчити майбутнього фахівця глибоко і правильно розуміти задачі, що стоять перед державою, суспільством, переживати за їх здійснення."

Проблемі громадянського виховання в останній час приділяється велика увага в науковій педагогічній літературі. Академік Б.Т.Лихачев в якості однієї з головних цілей сучасного процесу виховання бачить необхідність "сформувати громадянське суспільство, як багаторівневу систему, що має свої шари з певною підпорядкованістю одних іншим. Головне тут – взаємодія держави і суспільства. Їх діалектика така: не державою зумовлюється і визначається громадянське суспільство, а громадянське суспільство зумовлюється і визначається державою. Якщо держава може мати різноманітні форми правління, то для громадянського суспільства характерна лише демократична форма його функціонування".

Студенти, навчаючись у вузі, прагнуть пізнати їх майбутню спеціальність, їх викладачів, товаришів. У цьому пізнанні відбувається процес виховання них самих. Цьому також сприяє не просто спостереження, а вміння критично, в позитивному сенсі цього слова, подивитися на інших, на себе, вміння поставити себе на місце іншої людини, з її позицій подивитися на себе і навколишній світ, вміння прислухатися до

думки інших людей, висловлювати свою і синтезувати її так, щоб вона сприяла загальній справі, загальним ідеалам. Ідейно переконана людина має самостійну життєву позицію, натура в неї цілісна, принципова, переживання підпорядковані боротьбі за здійснення головної мети – побудови ... суспільства.

У формуванні ідейної впевненості особистості велика роль належить світогляду. Це – основа людської індивідуальності, що визначає характер і направлення мислення, переконання, впливає на норми поведінки людини, на її ідеали, відношення до людей і праці, прагнення. У формуванні світогляду особистості ведуча роль відводиться знанню основних закономірностей розвитку суспільства, умінню застосовувати ці знання на практиці.

Світоглядні настанови, що формуються, розвивають у старших студентів усвідомлений підхід до явищ соціальної дійсності, сприяють тому, щоб вони могли побачити значущі сторони і тенденції її розвитку. Знання тенденцій сприяє науковому аналізу конкретних соціально-політичних явищ сучасності. Відповідно, студенти виробляють власні оцінки і погляди на світ, що визначають лінію поведінки, яка свідчить про певний рівень соціальної зрілості особистості.

Формування громадянської зрілості неможливе без становлення політичної культури особистості. Але слід відмітити, що на сучасному етапі проблема політичного становлення особистості складна.

У соціально-політичних реаліях, що склалися у нинішній час, у період становлення ринкової економіки, тобто умовах, що впливають безпосередньо на формування особистості та її поглядів, призвели до зміни орієнтирів молоді в області цінностей політичної системи.

Сьогодні особлива увага надається принципу гуманізму, що повинен бути вихований у кожного студента педагогічного вищого закладу освіти, майбутнього вчителя, якраз зараз, у період становлення демократичної держави. Особливо він важливий у цей період, тому що процес розвитку демократичної держави супроводжується нестабільністю в суспільстві, його соціальною незахищеністю. Зараз у школі, серед учнів, як і серед студентів, спостерігається: невпевненість у тому, що життя, честь, гідність, здоров'я, безпека надійно охороняються; падіння життєвого рівня; порушення принципу оплати за працю; екологічні катаклізми – стан середовища помешкання, недоброякісні продукти, що поглиблює стан здоров'я і фізичне самопочуття. За підсумками медичних досліджень кінця 80-х років, у середньому на кожного школяра щорічно потрібно 18 днів непрацездатності. Школярі страждають гіпертонією, надлишком ваги, малою фізичною активністю. Все це призводить до асоціальної спрямованості особистості, що виявляється в агресивності, жорстокості, цинізмі,

замкнутості в своєму мікросоціумі.

Разом з тим, властива юності спрага поновлення існуючих форм життя, прагнення до справедливості, реалізації свого хисту в суспільній діяльності, орієнтація на демократичну правову державу, віра в майбутнє становить той потенціал для виховних впливів, що в кінці кінців дозволяє сформувати громадянську свідомість, життєвий досвід через громадянське самовизначення. На відміну від шкільної, студентська молодь здатна аналізувати і узагальнювати придбані знання, що, в свою чергу, свідчить про більш високий рівень громадянської зрілості у студентської молоді. Також моральні ідеали у студентської молоді відрізняються від ідеалів старшокласників професійним спрямуванням – потребою удосконалити майстерність, прагнути до неї, оволодіти необхідними для вибраної професії якостями. Джерелом професійного спрямування є обізнаність студентів. Так, після вивчення педагогічної діяльності вітчизняних і закордонних педагогів, студенти прагнуть до їхнього наслідування, вони стають їхніми ідеалами в майбутній професійній діяльності. Професійно направлені ідеали активізують діяльність студентів, є джерелом їх самовдосконалення, викликають потребу володіти всім тим, що необхідно для обраної професії. Вибрані студентами збірні ідеали в якості зразка моральної і професійної досконалості стають дієвою рушійною силою суспільної активності.

Наше суспільство потребує діяльної і мислячої особистості, що володіє високими вищезазначеними якостями. Враховуються всі компоненти, чинники, шляхи і засоби формування громадянської зрілості, ми можемо виховувати людину, в якій гармонійно поєднуються патріотичні й інтернаціональні почуття, моральна і правова культура, що виявляється в усвідомленні власної гідності, у внутрішній свободі особистості і водночас вседисциплінованості, повазі і довірі до інших громадян і державної влади.

До числа найбільш надійних орієнтирів, завжди належали програми виховання, виховної роботи. Однак неможливо уявити собі єдину програму, що здатна в рівній мірі вирішити питання, що виникають у цьому процесі. Зараз кожний навчальний заклад шукає свою, притаманну йому, виховну систему, і педагогічна наука повинна допомагати в цьому пошуку, пропонуючи нові підходи і технології формування громадянської зрілості. Модель формування громадянської зрілості дає нам методологічний орієнтир у розробці загальної стратегії наукового пошуку, в знаходженні підходів до вивчення різноманітних аспектів виховання у студентської молоді громадянської зрілості.

Яким повинен бути учасник процесу демократичного громадянського суспільства і правової держави, а саме майбутній вчитель, а

сьогодні студент, повинні знати викладачі педагогічних вузів. Наскільки повно буде реалізовуватися педагогічний потенціал у процесі навчання, настільки професійно буде підготований фахівець після закінчення педвузу.

Виховання особистості в процесі навчання – провідний принцип педагогіки як середньої школи, так і вищої. Кожна лекція, семінар, практичне заняття виховують студента, незалежно від того, бажаємо ми цього чи ні.

Ми вважаємо, що важливе місце в процесі навчання і виховання на факультетах іноземних мов належить саме вивченню іноземних мов і вихованню через них, бо це майбутня професія, якою студенти оволодівають на протязі п'яти років, і, власне, на вивчення цієї дисципліни (іноземна мова) передбачена велика кількість годин. Слід особливо зазначити, що іноземна мова володіє великим виховним потенціалом.

Поняття "іноземна мова" як навчальний предмет виникло лише в другій половині XVIII століття. Латинська мова, що викладалася в середині століття, в школах західної Європи, хоча і була іноземною мовою, однак, грала в той час ту ж роль, яку в нинішній час грає рідна мова. "Майбутні португальська, іспанська, провансальська, голландська, німецька, англійська та інші мови являли собою безліч місцевих діалектів, що були лише розмовними, побутовими мовами для порівняно дуже обмежених людських колективів". Для того, щоб спілкуватися з іншим народом, потрібно було вивчити мову загального значення, якою і була латинська. З цього моменту латина поступово переходить до розряду предметів, які стали називатися "іноземною мовою". В цей період з'являється такий предмет як методика. Методикою іноземних мов та її питаннями в цей період займалися винятково представники загальної педагогіки, назвемо хоча б Меланхтона, Ратихія і великих педагогів Коменського, Песталоцці та інших.

Оскільки методика іноземних мов є приватною дидактикою, зв'язок між педагогікою і методикою можна визначити, як відношення загального до особливого, приватного. Педагогіка як наука займається теорією виховання і навчання та змістом освіти. Питання, пов'язані з освітою і навчанням, в педагогіці звичайно виділяються в самостійний розділ – дидактику. З цього слідує, що на методику, що є приватною дидактикою, розповсюджуються всі основні загальнодидактичні принципи, і звідси впливає положення про нерозривність методики навчання з питаннями виховання. Ми можемо зробити висновок: на якому б високому методичному рівні не проводилося заняття з іноземної мови, якщо заняття не зорієнтовано на педагогічну мету і задачі, не визначені шляхи і засоби інтенсифікації

Секція 3. Педагогічні науки.

навчально-виховного процесу, то воно приречене на невдачу.

З точки зору педагогіки ми вважаємо важливим втілення в навчально-виховний процес ідей нерозривної єдності практичних, освітніх і виховних задач навчання, що реалізуються в умовах постійного реального прогресу що врахуються в оволодінні ними іноземною мовою як засобом навчання. Педагогіку інколи вважають базовою наукою для методики. Виховний процес – це педагогічно кероване засвоєння тих особистісних якостей, що вимагаються для соціальної поведінки людини, тобто його настанов, соціальних звичок, переконань, ідеалів, волі й характеру.

Навчання іноземної мови передбачає не просто вивчення, наприклад, граматичних норм і структур, не просто формування у студентів лінгвістичної, комунікативної і лінгвокраїнознавчої компетенції, а також передбачає реалізацію педагогічної мети, сприяє ідейно-політичному вихованню студентів, розширенню загальнокультурного кругозору, формуванню у них активної життєвої позиції громадянина демократичної держави." Створити у студентів широку теоретичну базу, що розкриває загальні та спеціальні закономірності процесу навчання іноземній мові як засобу спілкування, освіти, виховання і розвитку, яка включає, крім методичних знань, також знання суміжних з методикою наук психолого-педагогічного й філологічного циклів, і на цій основі сформувати уявлення про зміст і структуру педагогічної діяльності вчителя... Здійснення морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання учнів засобами іноземної мови", також програмою передбачається формування і розвиток на матеріалі іноземної мови інтелектуальної і емоційної сфери особистості студента і учня, вирішення засобами іноземної мови завдання морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання. Відповідно, матеріал для вивчення повинен підбиратися згідно з цією педагогічною метою. В програмах за різноманітними аспектами іноземної мови враховується ідеологічне спрямування в оцінці фактів і явищ дійсності країни мови, що вивчається, координуються міжпредметні зв'язки з дисциплінами психолого-педагогічного і суспільно-політичного циклів. Ідейно-політичне виховання, що сприяє формуванню громадянської зрілості, в сучасних умовах набуває виняткового значення. Тому навчальний процес повинен в значно більшому ступені стати носієм світоглядного змісту. Різноманітні аспекти мови, такі, як практика усної і писемної мови, що вивчається, література країни мови, що вивчається, покликані забезпечити майбутніх вчителів не тільки знаннями, необхідними для вирішення складних задач навчання, але і

виховання школярів у відповідності до задачі, що стоїть перед сучасною школою – виховання громадянсько зрілої людини. Це виховання є ефективним тоді, коли спирається на конкретну інформацію про країну мови, що вивчається, та її реальність.

Здійснення міжпредметних зв'язків і координації з науками сприяє, з одного боку, здійсненню комплексного підходу до громадянської і ідейно-виховної роботи у вузі, з іншого – комплексному використанню студентами, майбутніми вчителями, отриманих знань для вирішення виховних задач у школі.

З викладеного вище ми можемо сказати, що виховна мета в системі освіти полягає в тому, щоб сприяти формуванню правильної системи світоглядних поглядів, поглибленню розуміння суттєвості суспільних явищ через пізнання іноземної мови, країни, її людей і культури. Для досягнення цього необхідно вирішити наступні задачі: розкрити чинність законів суспільного розвитку через теми, що вивчаються; дати студентам правильне громадянське спрямування в оцінці подій, що відбуваються в країні, мова якої вивчається, в нашій країні і в світі (наприклад, працюючи з суспільно-політичною літературою – журнали, газети); сприяти формуванню ідейної свідомості, високої моральності, почуття патріотизму, інтернаціоналізму.

Завдяки реформам у вищій школі викладач сам має можливість вибирати навчально-методичну літературу, придумувати свої заняття, виявляючи навчальну і виховну мету. При цьому викладач повинен знати, що іноземна мова відкриває широкі можливості у вихованні громадянської зрілості студентської молоді." Навчальний процес у вищих навчальних закладах – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому або кваліфікаційному рівні, відповідно до державних стандартів освіти. Навчальний процес базується на принципах науковості, гуманізму, демократизму, наступності та безперервності, незалежності від втручання будь-яких політичних партій, інших громадських та релігійних організацій".

Таким чином, підготовка вчителя іноземної мови на факультеті іноземних мов припускає не тільки придбання тривалих знань у процесі навчання, але і уміння виховувати громадянськість, залишаючись при цьому громадянином своєї країни.

Література.

4. Балобаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти: Навчальний посібник. – К., 1997.
5. Програма підготовки вчителя іноземної мови. – К., 1994.
6. Хмелюк Р.І. Формирование гражданской зрелости студенческой молодежи. – К.: Вища школа, 1978.